

Egy erdei fészület története

Sokan vagyunk, akik bárhol is utaznak a világon, mindig érdeklődéssel szemlélik az utak mellett álló fészületeket. Bennünket, erdészeket inkább az erdei fészületek, és azok története érdekelhet.

Az idén felújított, a kunbajai erdőben álló I. világháborús családi emlékereszt pusztán azzal is felhívja magára a figyelmet, hogy a német nyelvű, gót betűkkel vésett feliratával, egy folyamatosan változó és feszültségekkel terhes történelmi helyszínen, a magyar-jugoszláv államhatár mellett fennmaradt, csodálkozásra késztetve ezzel, a felépítése után 85 évvel később arra járó hívőt és nem hívőt egyaránt.

Hosszú évekket ezelőtt, pályakezdőként a kunbajai erdőtümbben jártam és itt egy idős néni megállított. A romos állapotú fészületre mutatott, a szemembe nézett és azt mondta: mérnök úr ne hagyják ezt a fészületet tönkre menni. Aki ma erre jár, az látja, hogy nem hagytuk...

A fészületet a kunbajai német ajkú Pentz család állította 1924-ben, az I. világháborúban elesett fiaik emlékére. A családnak nagy szőlőbirtoka volt a Kunbaját Csikériával összekötő földút mellett, így az egyik szőlőparcellájuk végébe állították a fészületet. Ezen a földúton ma már átmenő forgalom nincs, egy erdészeti belső nyiladékként funkcionál.

A fészületet – a Kalocsai Főegyházmezei Levéltártól megkapott – alapító- (alapítványi) levél szerint, a kunbajai plébánián 1924. június 21-én 52.500 korona értékben jegyeztette be özv. Pentz Valentinné. (A férje id. Pentz Valentin 1922-ben halt meg.) A keresztet alapító levelet Kalocsán Kirschbaum Lajos prépost, kanonok, általános helynök iktatta és hagyta jóvá.

A fészületen található márványtáblán, aranyszínű gót betűkkel az alábbi vésett német felirat olvasható:

**„Gestiftet von
Valentin Pentz und seine Gattin
Katharina Sasur
samt dessen Söhne
Johann und Valentin
welche im Kriege gefallen sind.
1924”**

*„Állította
Valentin Pentz és hitvese
Katharina Sasur
valamint fiaik
Johann és Valentin,
akik a világháborúban elesetek.
1924”*

A kőtáblán szereplő fiúk közül Johann 34 évesen, Valentin pedig 23 évesen halt meg. Az anyakönyvi adatokból kiderül, hogy a háborúban elesett két fiú több testvére, egészen kisgyermekként halt meg. Édesanyjuk, Katharina Sasur 1930-ban 70 évesen hunyt el.

Amilyen szívszorítóan drámai a Pentz család élettörténete, olyan hatványozott erejű csapásokat mért az egyébként is viharos XX. századi magyar történelem, hazánknak erre a térségére. Ebből a szemszögből nézve valóságos csoda, hogy a fészületet nem semmisítette meg semmi és senki.

Kunbaján több idős ember elmondta azt a fészülettel kapcsolatos esetet, miszerint az 1940-es években egy kunbajai, 22 éves nő (kegyeleti okokból sem a nevet, sem a pontos évszámot nem közlöm), alkoholos állapotban a kereszt mellett vezető úton haladt hazafelé. Megállva, hangos szavakkal szidta, káromolta azt, sőt a keresztet, egy botot ragadva vadul ütni kezdte, majd több ütéssel letörte a Krisztus öntöttvas szobrának a jobb karját. (Ez, azóta is így látható.) Miután hazaért, ezt a tettét édesanyjának és több barátjának elmesélte. A fiatal lány terhes volt egy környékbeli katonától, aki végül

mást vett feleségül. Valószínűleg ezzel összefüggésben, az eset után egy hét múlva a lány öngyilkosságot követett el. A még ma is élő – akkor vele egykorú lányok, fiatal asszonyok, mint – szemtanúk elmondása alapján, az akkori szokások szerint, a halottat koporsóban a lakóházától vitték, gyászmenet kíséretében a temetőbe. A fiatal lány temetésén hirtelen, minden előjel nélkül rendkívüli felhőszakadás és vihar támadt, nagyon erős „diónyi” méretű jégesővel. A koporsón dübörögtek a le hulló jégdarabok, megdöbbentve a zömében fiatalokból álló gyászmenetet, akik közül a ma élőknek ez megrendítő és mély emléket hagyott a lelkében.

A délvidéki erős II. világháborús hadi tevékenységek, majd az 50-es évek kisebbségi német lakosságot érő üldöztetések, kitelepítések, kultúrájuk megsemmisítésére való törekvések, a szőlőterületek államosítása, a Titó a „láncos kutya” elleni fokozott hadi hisztéria és az ellene való katonai védvonal kiépítése sem pusztította el a fészületet. Az akkoriban is itt élő idősök szerint, ennek az egyik jelentős oka az lehetett, hogy a határőrizeti térképeken és a katonai utasításoknál, fontos tájékozási pontként szerepelt. Az 1960-as években a külterületi fészületek „eltüntetésére” vonatkozó, fel-fel merülő megyei pártkezdeményezések végrehajtását a helyi előljárók, párttitkárok mindig elszabotálták.

A Kunbajai Állami Gazdaság, az államosított utat uradalmi és kisgazdasági szőlőket átalakította. Az 1970-es évek végén, a fészület környékén lévő szőlőket alacsonyabb, gazdaságtalan terméseredményűnek nyilvánították és a szőlők helyén erdőtelepítésbe kezdtek. Mára már ez a térség teljesen beerdősült. 1994-ben az ÁG. csődbe ment, majd a kezelésében lévő állami erdőterületek privatizációs és vagyonkezelési huzavonák után, állami tulajdonban maradtak és erdőgazdasági kezelésbe kerültek.

Szép egységet alkotó egybefüggő lomberdők találhatók itt, amelyek az én generációmnak és gyermekeinknek már teljesen természetesek.

Így lett egy szőlőben álló út menti keresztből, egy erdei fészület...

Kép és szöveg: **Göbölös Péter**